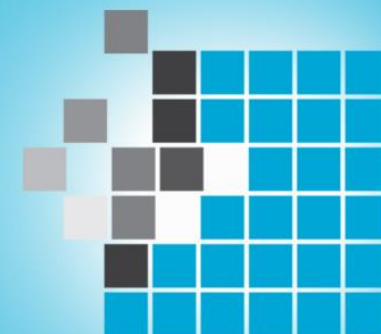

KONFERENCJA BADANIA W EDUKACJI

Warszawa, 19-20 października 2015 r.

Agnieszka Chłoń-Domińczak
**Zróżnicowanie kompetencji osób dorosłych a
wykluczenie społeczne**

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

IBE

*entuzjaści
edukacji*

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Główne pytania

- Jak kształtują się kompetencje Polaków w świetle badania PIAAC
- Jak wykluczenie edukacyjne wpływa na wykluczenie społeczne dorosłych i dzieci?

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

IBE

*entuzjaści
edukacji*

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

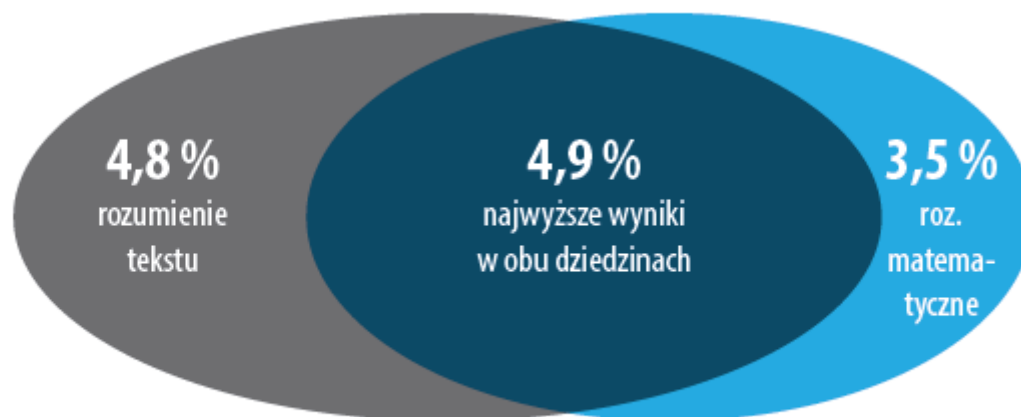

Grupy ryzyka i grupy szans w Polsce

72,6 % nie znalazło się w grupie ryzyka w żadnej dziedzinie

86,9 % nie znalazło się w grupie szans w żadnej dziedzinie.

Źródło: Rynko (2013)

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

IBE

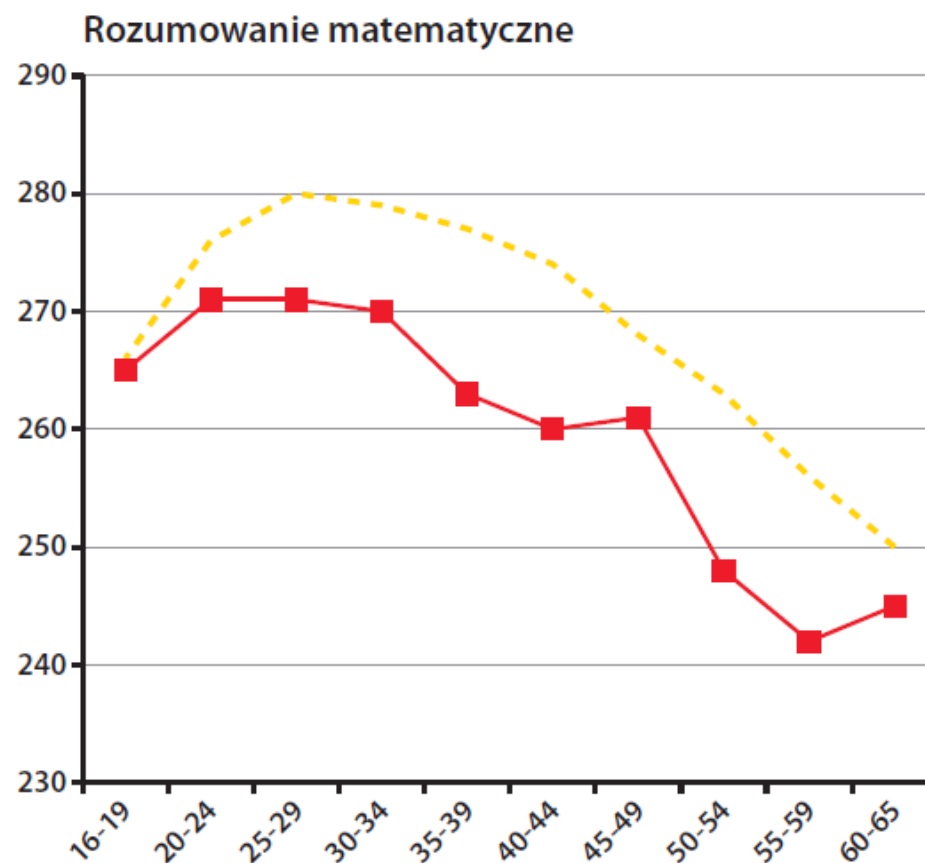
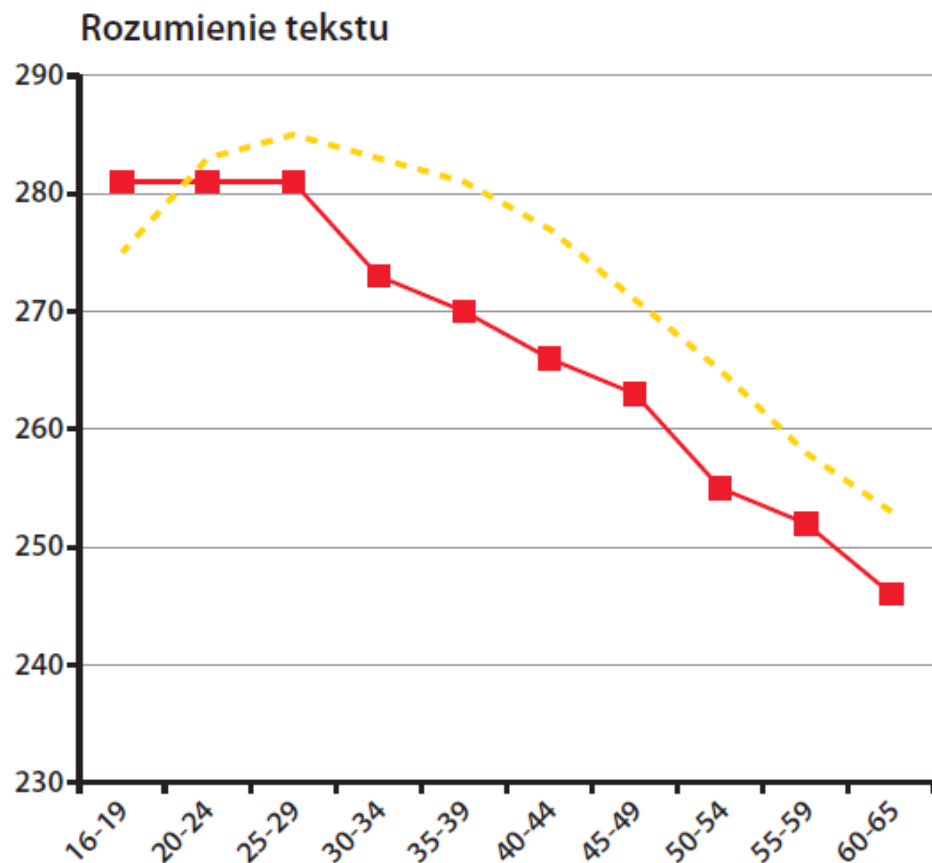
entuzjaści
edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Umiejętności Polaków według wieku

--- OECD 22

—■— Polska

Źródło: Rynko (2013)

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

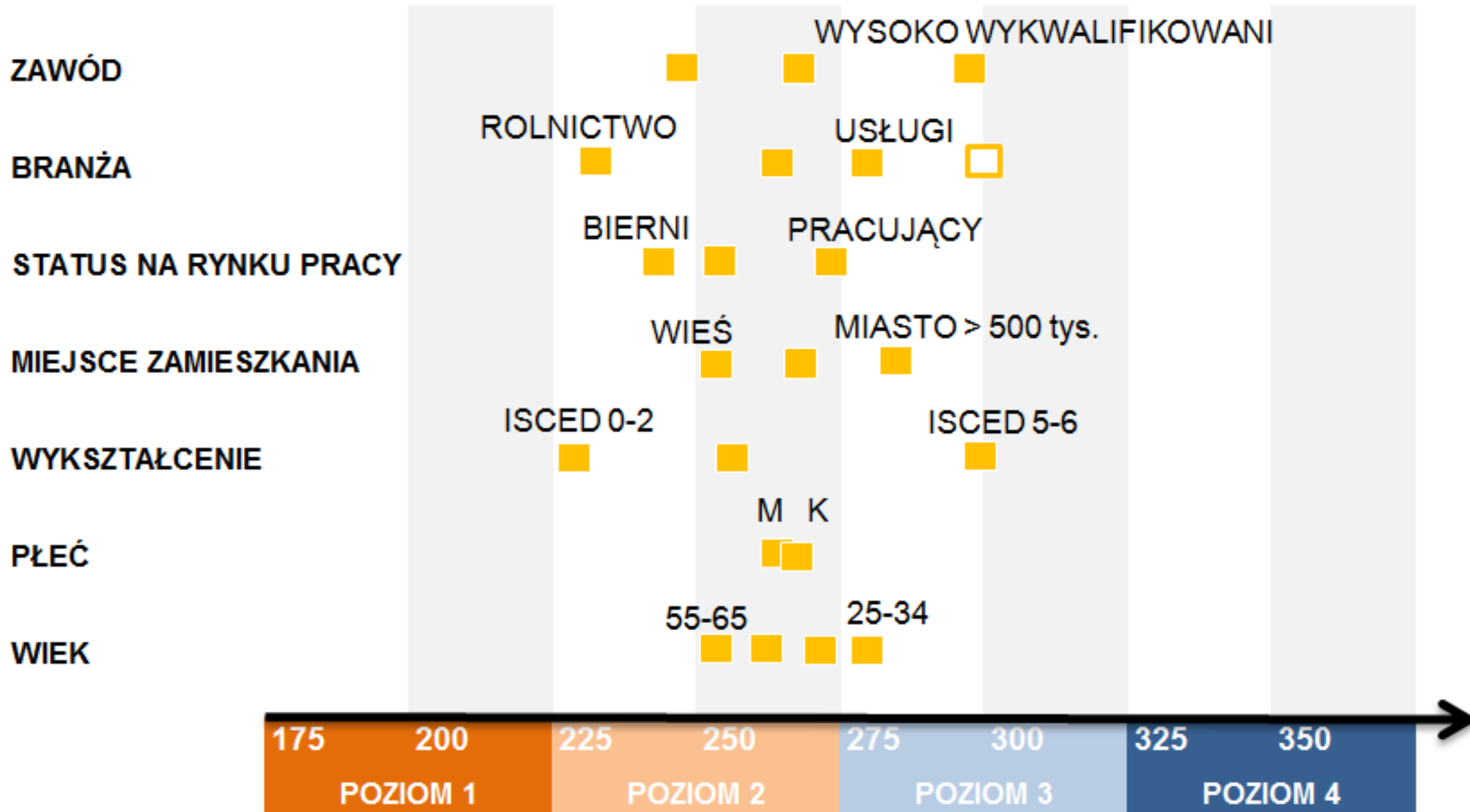
entuzjaści
edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

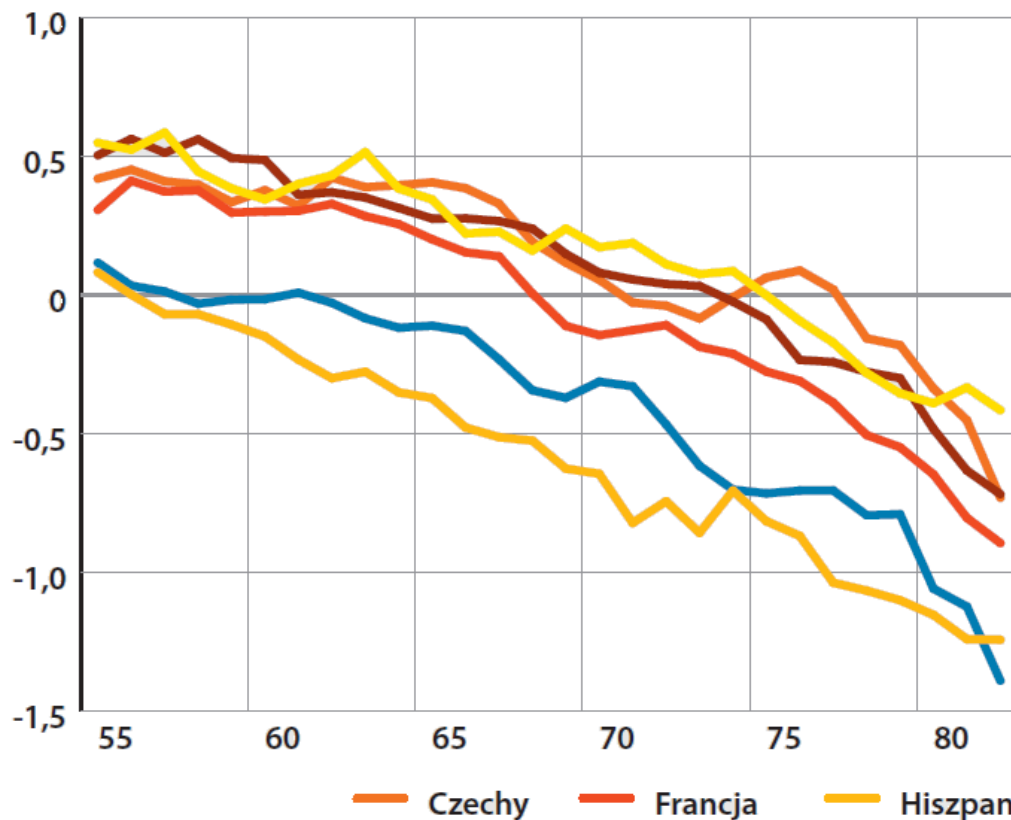
Rozumienie tekstu a cechy społeczno-demograficzne

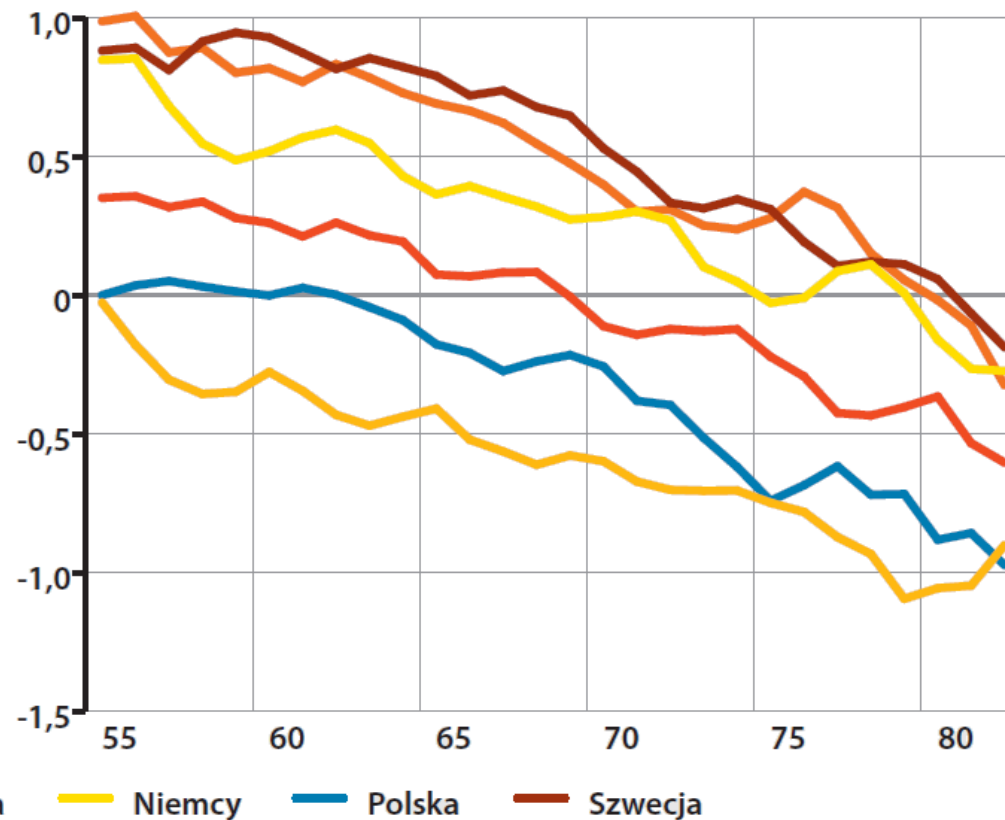

Badanie osób starszych – SHARE

Test bezpośredniego odtworzenia słów

Test płynności słownej

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

IBE

entuzjaści
edukacji

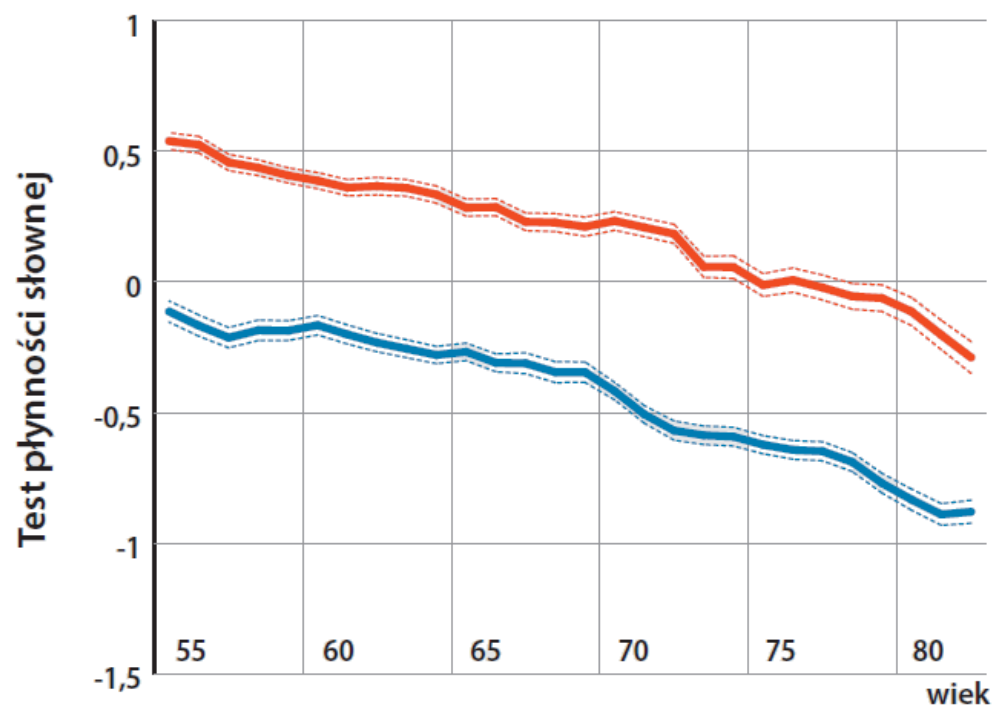
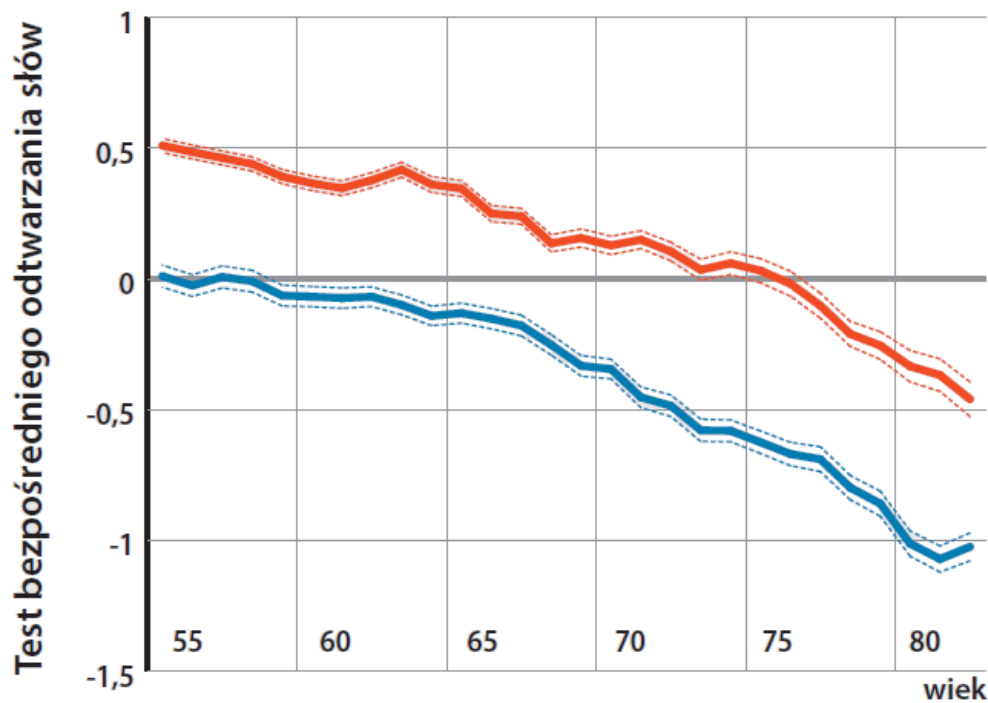
UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Badanie osób starszych – SHARE

Wykształcenia a umiejętności kogntywne

— podstawowe

— ponad podstawowe

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

entuzjaści
edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

WPŁYW WYKLUCZENIA EDUKACYJNEGO DOROSŁYCH NA WYKLUCZENIE SPOŁECZNE DZIECI

WYKLUCZENIE EDUKACYJNE

- W badaniu wykluczenie edukacyjne jest utożsamiane z niskim poziomem wykształcenia
- Za osoby o niskim poziomie wykształcenia uważane są osoby w wieku 25-65 lat posiadające co najwyżej ukończone gimnazjum (lub 8-letnią szkołę podstawową) oraz w wieku 18-24 lata posiadające co najwyżej ukończone gimnazjum i niekontynuujące nauki
- Dodatkowo wyróżniono grupę osób nie pracujących i nie kontynuujących nauki (NEET)

Wykluczenie społeczne

- Kategoria wykluczenia społecznego nie jest jednoznaczna i może być definiowana w różny sposób
- W większości definicji wykluczenie społeczne jest określane w kategoriach niemożności uczestniczenia, z różnych przyczyn, w istotnych aspektach życia społecznego, gospodarczego, politycznego i kulturalnego danego społeczeństwa. Nieuczestniczenie to nie jest przy tym wynikiem wyboru jednostki lecz przeszkód jakie ona napotyka.
- Kategoria wykluczenia społecznego ma charakter wielowymiarowy i znacznie wychodzi poza brak środków pieniężnych oraz zasobów materialnych, odnosząc się także do innych ograniczeń, które nie pozwalają jednostce (osobie, rodzinie, gospodarstwu domowemu, grupie społecznej) żyć na poziomie akceptowalnym w danym kraju.
- Poszczególne wymiary wykluczenia społecznego często nakładają się na siebie pogłębiając marginalizację jednostek

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

IBE

entuzjaści
edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Pomiar wykluczenia społecznego

- Zdefiniowanie wymiarów wykluczenia społecznego
- Wybór zmiennych będących symptomami wykluczenia w poszczególnych wymiarach
- Miary wykluczenia:
  - Stopa wykluczenia: odsetek gospodarstw, w którym osoby dorosłe lub dzieci podlegają wykluczeniu w co najmniej jednym z badanych wymiarów
  - Głębokość wykluczenia; który uwzględnia poziom deficytu w danym obszarze w porównaniu do gospodarstw domowych gdzie wykluczenie nie występuje

Wykluczenie społeczne dorosłych

- Wymiary wykluczenia społecznego osób dorosłych obejmowały następujące obszary:
  - ✓ sytuację dochodową
  - ✓ Wyżywienie
  - ✓ odzież i obuwie
  - ✓ ochronę zdrowia
  - ✓ Wypoczynek
  - ✓ uczestnictwo w kulturze
  - ✓ rynek pracy
  - ✓ kompetencje cywilizacyjne
  - ✓ izolację społeczną

Zasięg i głębokość wykluczenia społecznego dorosłych według grup osób wykluczonych edukacyjnie w 2014 r.

Obszary wykluczenia społecznego i miary wykluczenia społecznego	Wartości miar wykluczenia społecznego · 100 ¹		
	Ogółem ²	osoby z niskim poziomem wykształcenia	osoby niepracujące i niekontynuujące nauki (NEET)
Sytuacja dochodowa:			
<i>H^w</i>	28,46 (0,49)	52,67 (1,39)	50,46 (1,61)
<i>I^w</i>	63,72 (0,44)	66,76 (0,83)	66,64 (1,12)
Wyżywienie:			
<i>H^w</i>	9,02 (3,18)	16,41 (1,04)	13,42 (1,23)
<i>I^w</i>	56,41 (0,95)	57,00 (1,74)	55,96 (2,43)
Odzież i obuwie:			
<i>H^w</i>	10,46 (0,34)	23,31 (1,12)	17,99 (1,34)
<i>I^w</i>	69,77 (0,83)	70,22 (1,42)	71,19 (2,11)
Ochrona zdrowia:			
<i>H^w</i>	25,33 (0,49)	39,48 (1,29)	35,01 (1,60)
<i>I^w</i>	46,71 (0,60)	52,63 (1,16)	49,98 (1,63)
Wypoczynek:			
<i>H^w</i>	37,88 (0,55)	59,47 (1,33)	52,38 (1,65)
<i>I^w</i>	100(-)	100(-)	100(-)

Źródło: Panek i Zwierzchowski (2015)

Zasięg i głębokość wykluczenia społecznego dorosłych według grup osób wykluczonych edukacyjnie w 2014 r.

Obszary wykluczenia społecznego i miary wykluczenia społecznego	Wartości miar wykluczenia społecznego · 100 ¹		
	Ogółem ²	osoby z niskim poziomem wykształcenia	osoby niepracujące i niekontynuujące nauki (NEET)
Uczestnictwo w kulturze:			
<i>H^w</i>	25,71 (0,49)	41,86 (1,32)	35,68 (1,59)
<i>I^w</i>	63,99 (0,62)	71,09 (1,19)	69,09 (1,62)
Rynek pracy:			
<i>H^w</i>	29,62 (0,34)	60,67 (1,11)	100 (-)
<i>I^w</i>	88,64 (0,34)	90,87 (0,65)	75,89 (0,93)
Kompetencje cywilizacyjne:			
<i>H^w</i>			
<i>I^w</i>	68,73 (0,39)	94,50 (0,61)	71,64 (1,36)
	68,33 (0,73)	86,75 (1,58)	78,43 (2,69)
Izolacja społeczna:			
<i>H^w</i>	15,05 (0,41)	29,11 (1,23)	23,27 (1,43)
<i>I^w</i>	100(-)	100(-)	100(-)
Wykluczenie społeczne ogółem:			
<i>H^w</i>	83,99 (0,31)	99,19 (0,19)	100 (-)
<i>I^w</i>	33,00 (0,26)	46,73 (0,66)	44,30 (0,84)

Źródło: Panek i Zwierzchowski (2015)

Założenia pomiaru wykluczenia społecznego dzieci

- We wszystkich obszarach wykluczenia społecznego dzieci jednostką obserwacji jest gospodarstwo domowe z dziećmi w wieku 4-14 lat
- Jeżeli w ramach wyróżnionego obszaru wykluczenia społecznego dzieci w gospodarstwie domowym z dziećmi w wieku 4-14 lat występuje dany symptom wykluczenia dzieci to gospodarstwo domowe (i wszystkie dzieci w gospodarstwie) podlega wykluczeniu ze względu na ten symptom
- Gospodarstwa domowe z dziećmi zostały podzielone na trzy grupy ze względu na liczbę osób wykluczonych edukacyjnie w gospodarstwie: z przynajmniej jedną osobą wykluczoną edukacyjnie, z przynajmniej jedną osobą wykluczoną edukacyjnie i z przynajmniej jedną osobą nie wykluczoną edukacyjnie oraz ze wszystkimi osobami wykluczonymi edukacyjnie

Zakres analizy

- W ramach analizy wykluczenia społecznego dzieci wyróżnionych zostało siedem jego wymiarów:
  - ✓ sytuacja dochodowa
  - ✓ wyżywienie
  - ✓ odzież i obuwie
  - ✓ ochrona zdrowia
  - ✓ materialne warunki kształcenia
  - ✓ materialne warunki rozwoju
  - ✓ wypoczynek

Zasięg i głębokość wykluczenia społecznego gospodarstw domowych z dziećmi według grup gospodarstw domowych wykluczonych z osobami wykluczonymi edukacyjnie w 2014 r.

Obszary wykluczenia społecznego dzieci i miary wykluczenia społecznego	Wartości miar wykluczenia społecznego · 100 ¹						
	Ogółem	gospodarstwa domowe					
		bez osób z niskim poziomem wykształcenia	z przynajmniej 1 osobą z niskim poziomem wykształcenia	ze wszystkimi osobami z niskim poziomem wykształcenia	bez osób NEET	z przynajmniej 1 osobą NEET i 1 osobą nie NEET	ze wszystkimi osobami NEET
Sytuacja dochodowa:	37,85	30,32	65,91	75,85	16,29	41,78	56,05
<i>H^w</i>	(1,02)	(1,04)	(2,53)	(3,67)	(1,90)	(3,73)	(6,28)
<i>I^w</i>	63,48	61,16	67,83	65,88	61,91	64,81	67,78
	(0,79)	(0,84)	(1,77)	(2,68)	(3,33)	(3,57)	(3,08)
Wyżywienie:							
<i>H^w</i>	6,85 (0,55)	6,28 (0,53)	8,70 (1,90)	12,39	8,41 (1,93)	6,84 (1,83)	8,95 (2,95)
<i>I^w</i>	59,54	61,86	52,11	(3,77)	54,93	53,69	65,10
	(2,31)	(2,61)	(6,07)	53,48	(6,51)	(6,80)	(6,87)
				(6,43)			
Odzież i obuwie:	9,92 (0,70)	7,99 (0,63)	14,84	31,35	8,94 (1,75)	7,56 (1,73)	19,75
<i>H^w</i>	62,31	61,46	(2,41)	(5,91)	55,08	59,75	(5,03)
<i>I^w</i>	(2,10)	(2,30)	65,91	60,65	(5,30)	(6,23)	60,54
			(4,66)	(7,61)			(9,35)
Ochrona zdrowia:	16,98 (0,85)	14,37 (0,82)	26,69 (2,91)	30,39 (5,18)	11,42 (2,03)	14,79 (3,18)	16,34 (3,96)
<i>H^w</i>	47,62 (1,53)	46,30 (1,56)	49,63 (3,92)	51,00 (5,66)	40,22 (3,37)	57,09 (9,06)	39,48 (3,86)
<i>I^w</i>							

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

entuzjaści
edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Źródło: Panek i Zwierzchowski (2015)

Zasięg i głębokość wykluczenia społecznego gospodarstw domowych z dziećmi według grup gospodarstw domowych wykluczonych z osobami wykluczonymi edukacyjnie w 2014 r.

Obszary wykluczenia społecznego dzieci i miary wykluczenia społecznego	Wartości miar wykluczenia społecznego · 100 ¹						
	Ogółem	gospodarstwa domowe					
		bez osób z niskim poziomem wykształcenia	z przynajmniej 1 osobą z niskim poziomem wykształcenia	ze wszystkimi osobami z niskim poziomem wykształcenia	bez osób NEET	z przynajmniej 1 osobą NEET i 1 osobą nie NEET	ze wszystkimi osobami NEET
Materialne warunki kształcenia:	22,71 (0,96)	18,20 (0,90)	39,23(3,15)	49,19 (5,58)	14,35 (2,02)	17,52 (3,32)	30,00 (6,48)
<i>H^w</i>	60,23 (0,98)	58,42 (1,14)	62,78 (2,01)	65,12 (3,01)	63,08 (3,17)	62,98 (1,84)	59,19 (3,93)
<i>I^w</i>							
Materialne warunki rozwoju:							
<i>H^w</i>	26,03 (1,05)	20,44 (1,02)	46,50 (3,13)	60,80 (4,97)	14,92 (2,44)	16,30 (3,37)	34,50 (6,81)
<i>I^w</i>	46,72 (1,27)	45,34 (1,54)	49,72 (2,53)	45,69 (3,37)	39,14 (3,75)	45,42 (3,56)	46,05 (5,85)
Wypoczynek:							
<i>H^w</i>	33,12 (1,06)	27,32 (1,06)	55,80 (2,97)	62,23 (5,15)	22,53 (2,53)	24,69 (3,27)	42,20 (6,30)
<i>I^w</i>	100 (-)	100 (-)	100 (-)	100 (-)	100 (-)	100 (-)	100 (-)
Wykluczenie społeczne ogółem:	57,07 (0,96)	50,35 (1,06)	82,75 (1,78)	89,34 (2,35)	39,06 (2,53)	56,47 (3,53)	72,13 (4,87)
<i>H^w</i>	38,41 (0,72)	35,45 (0,73)	44,48 (1,76)	51,52 (2,87)	35,43 (2,14)	32,76 (2,75)	41,16 (2,47)
<i>I^w</i>							

Wnioski

- Zasięg i głębokość wykluczenia społecznego dzieci rośnie zarówno wraz ze wzrostem liczby osób w ich gospodarstwach domowych wykluczonych edukacyjnie, jak i nie pracujących i nie kontynuujących nauki (NEET)
- Znacznie większy wpływ na wykluczenie społeczne dzieci ma niski poziom wykształcenia osób w ich gospodarstwach domowych niż występowanie w nich osób nie pracujących i nie kontynuujących nauki

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

IBE

entuzjaści
edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Analiza zmian w czasie wykluczenia edukacyjnego

- Analiza mobilności osób ze względu na przynależność do wyróżnionych w badaniu typów wykluczenia edukacyjnego dorosłych dotyczy tylko osób uczestniczących w obu fazach badania tj. zarówno w 2013 r. jak i w 2014 r.
- Typy wykluczenia edukacyjnego dorosłych
  - Osoby z niskim poziomem wykształcenia
  - Osoby niepracujące i niekontynuujące nauki (NEET)
- Metoda analizy:
  - Macierze przepływów osób pomiędzy statusami przynależności do wyróżnionych w badaniu kategorii wykluczonych edukacyjnie (należenia lub nienależenia do danej kategorii wykluczonych edukacyjnie) w dwóch porównywanych latach

Przeptywy osób pomiędzy statusami przynależności do kategorii osób o niskim poziomie wykształcenia w latach 2013-2014

Wyszczególnienie	Osoby nie mające niskiego poziomu wykształcenia w 2014 r. (w %)	Osoby o niskim poziomie wykształcenia w 2014 r. (w %)	Ogółem
Osoby nie mające niskiego poziomu wykształcenia w 2013 r. (w %)	87,238	0,002	87,238
Osoby o niskim poziomie wykształcenia w 2013 r. (w %)	2,794	9,966	12,760
Ogółem	90,032	9,968	100,000

Przepływy osób pomiędzy statusami przynależności do kategorii osób niepracujących i niekontynuujących nauki (NEET) w latach 2013-2014.

Wyszczególnienie	Osoby nienależące do grupy NEET w 2014 r. (w %)	Osoby należące do grupy NEET w 2014 r. (w %)	Ogółem
Osoby nienależące do grupy NEET w 2013 r. (w %)	66,96	7,10	74,06
Osoby należące do grupy NEET w 2013 r. (w %)	14,33	11,62	25,94
Ogółem	81,29	18,71	100,00

Wnioski

- Duża „grupa ryzyka” osób o niskich kompetencjach, częściej to osoby:
  - ✓ z niskim wykształceniem
  - ✓ bezrobotne lub bierne zawodowo
  - ✓ pracujące w rolnictwie lub w przemyśle
  - ✓ wykonujące prace proste
  - ✓ w starszych grupach wieku
- Wykluczenie edukacyjne (niskie wykształcenie, NEET) zwiększa ryzyko wykluczenia społecznego dorosłych w różnych wymiarach
- Dzieci w gospodarstwach domowych gdzie są osoby wykluczone edukacyjnie częściej są wykluczone społecznie, dotyczy to szczególnie materialnych warunków kształcenia i rozwoju
- Mobilność osób z grupy niskiego wykształcenia jest bardzo niska, wyższą mobilnością cechuje się grupa osób niepracujących i nieuczących się

Bibliografia

Rószkiewicz, M. i Saczuk, K. (red.). (2015). *Uwarunkowania decyzji edukacyjnych. Wyniki drugiej rundy badania panelowego gospodarstw domowych. Raport tematyczny z badania.* Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych – Uwarunkowania kształtowania kapitału ludzkiego oraz wykluczenia edukacyjnego i społecznego

Rynko, M. (red.). (2013). *Umiejętności Polaków – wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Osób Dorosłych (PIAAC).* Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

IBE

entuzjaści
edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

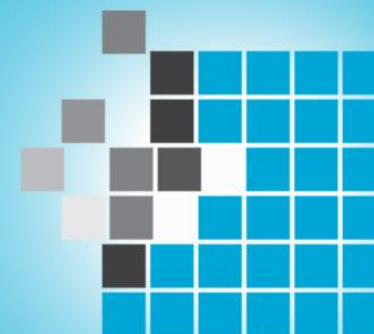

KONFERENCJA BADANIA W EDUKACJI

PODSUMOWUJĄCA PROJEKTY SYSTEMOWE:

**BADANIE JAKOŚCI I EFEKTYWNOŚCI EDUKACJI ORAZ
INSTYTUCJONALIZACJA ZAPLECZA BADAWCZEGO**

**ROZWÓJ METODY EDUKACYJNEJ WARTOŚCI DODANEJ
NA POTRZEBY WZMOCNIENIA EWALUACYJNEJ
FUNKCJI EGZAMINÓW ZEWNĘTRZNYCH**

Warszawa, 19-20 października 2015 r.

Projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Instytut Badań Edukacyjnych

ul. Górczewska 8, 01-180 Warszawa

tel.: (22) 241 71 00, e-mail: ibe@ibe.edu.pl

www.ibe.edu.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

IBE

*entuzjaści
edukacji*

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

